

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ**

АНДРІЙЧУК ОЛЬГА ІВАНІВНА

УДК 37.091.26..373.5.94

**ТЕСТОВЕ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ
СТАРШОКЛАСНИКІВ З ІСТОРІЇ**

13.00.02 – теорія та методика навчання
(історія та суспільствознавчі дисципліни)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2018

Дисертацією є рукопис.
Робота виконана в Інституті педагогіки НАПН України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, доцент
Смагін Ігор Іванович,
Комунальний заклад «Житомирський
ОППО» ЖОР,
ректор.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Булда Анатолій Андрійович,
Національний педагогічний
університет
імені Михайла Драгоманова,
професор кафедри правознавства та
політології;

кандидат педагогічних наук.
Трухан Олександр Феодосійович,
Київський університет імені Бориса
Грінченка,
доцент кафедри історичної та
громадянської освіти
Інституту післядипломної
педагогічної освіти.

Захист відбудеться 21 лютого 2018 року о 14 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.452.03 в Інституті педагогіки НАПН України за адресою: 04053, м. Київ, вул. Січових Стрільців, 52-Д, зала засідань.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Інституту педагогіки НАПН України за адресою: 04053, м. Київ, вул. Січових Стрільців, 52-Д.

Автореферат розісланий 19 січня 2018 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Т. І. Мацейків

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Прийняття нового Закону України «Про освіту» і впровадження Концепції «Нова українська школа» переорієнтовують мету шкільної історичної освіти на розвиток учнівських компетентностей, необхідних для успішної самореалізації в суспільстві XXI ст. Відхід від визначення обсягу знань як основного мірила результатів навчання історії означає визнання таким критерієм здатність учнів до самостійного осмислення історії і культури України в контексті світового історичного процесу, до адекватної оцінки соціального та морального досвіду минулих поколінь, розвиток умінь самостійно здобувати, аналізувати й застосовувати історичну інформацію.

Тож пріоритетним завданням стає запровадження компетентнісно орієнтованого навчання на всіх рівнях освіти. Це означає, зокрема, і розробку нових підходів до проблем контролю навчальних досягнень учнів старшої школи, який сьогодні потребує спеціального інструментарію вимірювання рівнів сформованості компетентностей учнів. Серед таких інструментів важливе місце посідає тестове оцінювання, яке здійснюється як вчителями на уроках, так і в процесі державної підсумкової атестації і зовнішнього незалежного оцінювання випускників шкіл.

Однак застосуванню тестового оцінювання навчальних досягнень старшокласників на заключному етапі навчання має передувати його системне використання в навчальному процесі як інструмента поточного – на кожному уроці – і підсумкового оцінювання. Тестове оцінювання, упроваджене на засадах тестології і з урахуванням вимог сучасної методики навчання історії, може бути засобом не лише контролю результатів навчання, а й певним стимулом і одночасно тренажером для учнів у підготовці до зовнішнього незалежного оцінювання. Як стимул тестове оцінювання дає можливість старшокласнику, який умотивований до вибору майбутньої професії, цілеспрямовано працювати над тими складниками компетентностей, які за поточними результатами тестового оцінювання потребують додаткової уваги.

Разом з тим, аналіз сучасної практики навчання історії в закладах середньої освіти свідчить про те, що систематичне тестове оцінювання навчальних досягнень старшокласників використовується вчителями недостатньо, оскільки вимагає додаткових досліджень і навчально-методичного забезпечення. Це призводить до зниження якості історичної освіти у старшій школі.

Питання тестового оцінювання навчальних досягнень учнів у психолого-педагогічній літературі висвітлено доволі широко.

Загальні психологічні механізми оцінювання відображені в працях Б. Ананьєва, О. Леонтєва, М. Наумова, І. Якиманської та ін. Оцінювання як педагогічна проблема стала предметом аналізу Ш. Амонашвілі, С. Близнюка, К. Делікатного, В. Паламарчук, В. Полонського, С. Подмазіна, Л. Романишиної, П. Сікорського та ін.

Багато вчених досліджували педагогічне оцінювання як складову контролю. У працях В. Банкевича, М. Бернштейна, М. Брейгена, М. Володіна, Л. Іванової, О. Куніна, О. Полякова, І. Рапопорта та ін. визначалися зміст і завдання контролю, його функції в процесі навчання, пропонувалася класифікація контрольних завдань, формулювалися основні вимоги до розробки контрольних завдань тощо.

Підходи до використання багатобальної шкали оцінювання знань, умінь, навичок були предметом розгляду В. Беспалька, М. Єрецького, В. Козакова та ін. Оцінювання як складова проблеми моніторингу якості освіти розглядалось у працях О. Байназарової, О. Локшиної, О. Ляшенка, А. Сбруєвої та ін. Підходи до оцінювання компетентностей учнів загальноосвітньої школи розроблялись вітчизняними та зарубіжними ученими, серед яких: І. Єрмаков, В. Кальней, Дж. Равен, І. Фішман, Г. Цукерман, С. Шишов та ін.

Проблематику та методику створення якісних тестів досліджували такі науковці, як В. Аванесов, А. Анастасі, І. Булах, Л. Бурлачук, Н. Гронланд, А. Майоров, М. Мруга, П. Клайн, М. Челешкова та інші.

Науково-методичні підходи до оцінювання навчальних досягнень учнів на уроках історії відображені в працях К. Баханова, В. Власова, Ю. Олексіна, О. Пометун, О. Трухана та ін. Оцінювання навчальних досягнень на уроках із суспільствознавчих предметів в історичній ретроспективі висвітлені в монографіях В. Арешонкова, І. Смагіна, посібниках А. Старевої та А. Нікори.

Проте аналіз значного масиву джерел дозволяє стверджувати, що методика тестового оцінювання навчальних досягнень старшокласників з історії не була предметом окремого методичного дослідження.

Отже, об'єктивні потреби практики компетентісно орієнтованого навчання історії і науково-методична нерозробленість зазначеної проблеми обумовили вибір теми дисертаційного дослідження *«Тестове оцінювання навчальних досягнень старшокласників з історії»*.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Наукове дослідження виконано відповідно до наукової тематики відділу суспільствознавчої освіти Інституту педагогіки НАПН України «Науково-методичні засади формування та реалізації оновленого змісту суспільствознавчих предметів в основній школі» (Державний реєстраційний номер 0112U000178). Тему дисертації затверджено рішенням вченої ради Інституту педагогіки НАПН України (протокол № 3 від 26.03.2008 р.) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол №578-к (п) від 28.05.2008 р.).

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні й експериментальній перевірці методики оцінювання навчальних досягнень старшокласників з історії України.

Відповідно до мети визначено такі **завдання дослідження**:

1. На основі аналізу психолого-педагогічної та методичної літератури визначити сутність і особливості тестового оцінювання як окремого дидактичного феномена.
2. З'ясувати стан проблеми в масовій практиці навчання історії України учнів старшої школи.
3. Визначити методичні умови ефективного тестового оцінювання навчальних досягнень старшокласників.
4. Обґрунтувати матрицю тесту для оцінювання навчальних досягнень старшокласників з історії України.
5. Розробити та експериментально перевірити авторську методику тестового оцінювання навчальних досягнень учнів 10-11 класів з історії України.

Об'єкт дослідження – процес навчання історії України в 10–11 класах загальноосвітньої школи.

Предмет дослідження – тестове оцінювання навчальних досягнень учнів.

Методологічну та теоретичну основу дослідження складають основні положення загальної теорії пізнання, системний підхід до реалізації освітнього процесу, положення компетентнісно орієнтованого навчання:

- положення психологічної і педагогічної наук про цілі, завдання та результати навчання школярів у контексті реалізації компетентнісного підходу (С. Клепко, В. Кремень, М. Романенко, О. Савченко, П. Саух та ін.) та зміну пріоритетів щодо змісту, форм, методів і засобів навчання (Н. Бібік, М. Бурда, Ю. Мальований, В. Луговий, О. Ляшенко, О. Топузов та ін.);

- положення методики навчання історії щодо компетентнісного, діяльнісного й особистісно зорієнтованого навчання історії (К. Баханов, А. Булда, В. Комаров, Т. Ладиченко, О. Пометун, І. Смагін та ін.);

- основні ідеї щодо застосування тестів як інструмента оцінювання навчальних досягнень школярів з історії (В. Аванесов, І. Булах, В. Власов, А. Майоров та ін.).

Реалізація поставлених завдань передбачала використання комплексу **методів дослідження**:

теоретичні – аналіз, синтез, порівняння, узагальнення – застосовувалися на етапі понятійного аналізу та виявлення підходів до тестового оцінювання в історико-педагогічному контексті; виявлення методичних умов оцінювання та в процесі педагогічного експерименту на етапі якісного узагальнення результатів; систематизація, моделювання – застосовувалися для створення матриці тесту;

емпіричні – анкетування, бесіда, спостереження, тестування, вивчення результатів діяльності учнів – застосовувалися на констатувальному та формуальному етапах педагогічного експерименту;

методи математичної статистики використовувалися на узагальнювальному етапі експерименту з метою аналізу динаміки розвитку

складників предметної історичної компетентності старшокласників як показника ефективності визначених методичних умов навчання.

Експериментальна база дослідження. Експериментальну роботу під час проведення дослідження здійснювали особисто автор та інші вчителі на базі семи шкіл Житомирської, Вінницької та Тернопільської областей. Усього в експерименті на різних етапах узяло участь 518 старшокласників.

Організація дослідження. Дослідження проводилося поетапно, упродовж 2008–2017 рр.

На першому етапі (2008–2014 рр.) аналізувалася наукова література з питань філософії освіти, педагогічного оцінювання, тестології, методики навчання історії в загальноосвітній школі, уточнювався зміст основних понять дослідження, проблема тестового оцінювання вивчалася в історичній ретроспективі.

На другому етапі (2015–2017 рр.) здійснювався аналіз підручників з історії України, проводилося анкетування вчителів історії, визначалися методичні умови ефективного тестового оцінювання старшокласників та проходили констатувальний і формувальний етапи педагогічного експерименту.

На третьому етапі (друга половина 2017 р.) підводилися підсумки формувального етапу експерименту, обраховувалися та порівнювалися отримані результати навчання, формулювалися висновки і рекомендації, здійснювалося оформлення тексту дисертаційного дослідження.

Наукова новизна дослідження одержаних результатів полягає в тому, що:

уперше як окремий дидактичний феномен досліджено тестове оцінювання навчальних досягнень старшокласників на уроках історії України; розроблено матрицю тесту для оцінювання рівня розвитку складників предметної історичної компетентності; обґрунтовано методичні умови ефективної реалізації тестового оцінювання старшокласників з історії України, зокрема: підготовка учителів до створення та використання тестових завдань для оцінювання учнів, психологічна та пізнавальна готовність старшокласників до участі в тестовому оцінюванні, системне застосування тестового оцінювання навчальних досягнень учнів після кожної теми або розділу курсу;

розроблено й експериментально перевірено методику тестового оцінювання навчальних досягнень учнів 10-11 класів на уроках історії України;

удосконалено поняттєвий апарат методики навчання історії, зокрема, уточнено зміст понять «педагогічне оцінювання», «тестове оцінювання» та «методичні умови тестового оцінювання»;

з'ясовано підходи до складання тестів різних форматів для тестового оцінювання навчальних досягнень старшокласників з історії;

набули подальшого розвитку ідеї тестового оцінювання навчальних досягнень старшокласників з історії України, підходи до оцінювання складників предметної історичної компетентності учнів.

Практичне значення одержаних результатів. Результати дослідження можуть бути використані вчителями-практиками та методистами під час підготовки навчальних програм, підручників, методичних посібників для вчителів зі шкільного курсу історії України, в процесі підготовки та розроблення спецкурсів із методики навчання історії у вищих навчальних педагогічних закладах та системі післядипломної освіти.

Результати проведеного дослідження впроваджені в навчальний процес закладів освіти: Житомирської загальноосвітньої школи № 5 Житомирської міської ради (довідка № 296 від 26.05.2017 р.), Бердичівського загальноосвітнього навчально-виховного комплексу № 4 Житомирської області (довідка № 267 від 11. 05. 2017 р.), навчально-виховного комплексу «Овруцька гімназія імені Андрія Малишка – загальноосвітня школа I ступеня» Овруцького району Житомирської області (довідка № 53 від 15.05.2017 р.), Опорного навчального закладу «Овруцька загальноосвітня школа I-III ступенів № 1» Житомирської області (довідка № 67 від 10.05.2017 р.), Опорного навчального закладу «Городницька загальноосвітня школа I-III ступенів» Новоград-Волинського району Житомирської області (довідка № 112 від 29. 05. 2017 р.), Загальноосвітньої школи I-III ступенів № 1 м. Бара Вінницької області (довідка № 211 від 30. 05. 2017 р.), Тернопільського навчально-виховного комплексу I-III ступенів – правового ліцею № 2 Тернопільської області (довідка № 208 від 23.05.2017 р.), Комунального закладу «Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Житомирської обласної ради (довідка № 88 від 04. 09. 2017 р.); Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (довідка № 191 від 17. 09. 2017 р.), Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. М. В. Остроградського (довідка № 172 від 06.10.2017 р.), Інституту післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області (довідка № 205 від 25. 08. 2017 р.).

Вірогідність результатів дослідження забезпечується теоретичним та методологічним підґрунтям його вихідних позицій, використанням системи різноманітних методів, підібраних відповідно до мети і завдань, об'єкта і предмета дослідження, репрезентативністю вибірки для проведення педагогічного експерименту та кількісним і якісним аналізом отриманих у ході експерименту емпіричних даних.

Апробація результатів дослідження здійснювалась на:

міжнародних конференціях: «Соціально-економічні та гуманітарні аспекти світових інноваційних трансформацій» (Київ, 2016), «Формування сучасного освітнього простору: переваги, ризики, механізми реалізації» (Грузія, 2017).

всеукраїнських конференціях: «Підготовка вчителя як конкурентно спроможного фахівця в умовах модернізації освіти в Україні: проблеми, пошуки, перспективи» (Рівне, 2008), «Моніторинг якості освіти: теорія та практика» (Київ, 2009), «Інноваційний підхід в управлінні навчальними закладами» (Житомир, 2014), «Сучасні проблеми розробки і впровадження системи моніторингу якості освітньо-виховного процесу: теоретичні основи, досвід, перспективи» (Житомир, 2016), «Теоретико-методологічні засади професійної підготовки керівників навчальних закладів» (Житомир, 2016), «Актуальні питання методики викладання суспільних та гуманітарних дисциплін в умовах розбудови сучасної школи» (Суми, 2017);

регіональних конференціях: «Компетентнісний підхід в освіті як освітня інновація» (Житомир, 2015), «Реалізація компетентнісного підходу в освітньому просторі регіону» (Житомир, 2016);

звітних науково-практичних конференціях Інституту педагогіки НАПН України (Київ, 2011, 2016);

засіданнях відділу суспільствознавчої освіти Інституту педагогіки НАПН України.

Публікації. Основні результати дослідження висвітлено в 14 друкованих працях автора, серед них 6 статей опубліковано у фахових наукових виданнях України, 1 – у міжнародному науковому виданні, 8 – матеріали наукових та науково-практичних конференцій. Усі публікації одноосібні.

Структура дисертації. Робота складається зі вступу, двох розділів (теоретичного та експериментального), висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел і літератури із 247 найменувань на 23 сторінках, додатків. Робота містить 33 таблиці, 21 рисунок. Додатки подано на 140 сторінках. Загальний обсяг роботи 356 сторінок, з них 162 сторінки – основна частина.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено його мету й завдання, об'єкт і предмет, охарактеризовано методи, етапи дослідно-експериментальної роботи, розкрито наукову новизну і практичну значущість здобутих результатів, висвітлено дані щодо їх апробації й упровадження.

У **першому розділі** дисертації «*Теоретико-методичні основи дослідження*» вивчено феномен тестового оцінювання як предмет дидактичного дослідження, схарактеризовано стан проблеми тестового оцінювання навчальних досягнень старшокласників у масовій практиці навчання загальноосвітньої школи, визначено й обґрунтовано методичні умови ефективної організації тестового оцінювання навчальних досягнень учнів з історії.

Вивчення джерел із проблеми дослідження показує, що поняття «оцінювання» тлумачиться науковцями по-різному. В науковій літературі розрізняють власне «оцінювання» – судження про якість чогось та «педагогічне оцінювання», що є поняттям педагогічної науки. Останнє дослідники розглядають як частину процесу і як результат навчання. Поєднання цих підходів дозволило нам сформулювати вихідне поняття нашого дослідження. Педагогічне оцінювання – *це цілеспрямований процес визначення в кількісних і якісних показниках рівня відповідності результатів конкретного суб'єкта планованим завданням навчання (за заздалегідь заданими критеріями) з метою корекції навчального процесу і підвищення його якості.*

Пов'язаний із оцінюванням термін «оцінка», на думку більшості дослідників, означає характеристику цінності, рівень чи значення будь-яких об'єктів або процесів. Стосовно навчально-пізнавальної діяльності оцінка – це встановлення ступеня виконання учнями завдань, поставлених перед ними в процесі навчання, рівня їхньої підготовки і розвитку, якості набутих знань, сформованих умінь і навичок, ставлень та ціннісних орієнтацій.

У дидактичних працях останніх років визначені функції педагогічного оцінювання, до найважливіших з яких більшість науковців відносить діагностичну, яка полягає в тому, що завдяки педагогічному оцінюванню забезпечується коректне визначення результатів індивідуального навчання та оптимізується (за рахунок визначення сильних і корекції слабких сторін, мотивації учнів через заохочення за успіхи у навчанні й регулювання складності наступних кроків) подальший навчально-виховний процес.

Проведені дослідження показують, що в останні десятиліття ХХ ст. у багатьох країнах світу введено освітні стандарти, що відображають цілі функціонування та розвитку систем освіти й є сукупністю державних (соціальних) вимог до рівня освіченості й підготовленості учня та випускника школи, тобто результатів навчання. Визначення відповідності результатів навчання вимогам освітнього стандарту передбачає здійснення процедури педагогічного оцінювання з вимірюванням відповідного рівня підготовки учня. Вимірювання освітніх результатів проходить із використанням шкали чітко визначених критеріїв для якісної чи кількісної оцінки поведінки або характеристики. Критеріально-орієнтоване оцінювання показує, наскільки добре учні все виконують у порівнянні із завчасно визначеним рівнем діяльності в рамках, встановлених специфічних освітніх цілей чи результатів, котрі внесені до навчальної програми. Вибір того чи іншого методу вимірювання ґрунтується на критеріях, які визначають якість об'єкта (еталон оцінювання його певних параметрів), що вимірюється. Тому педагогічне оцінювання навчальних досягнень вимагає аналізу того, що підлягає вимірюванню, якими повинні бути його критерії, параметри (ознаки, властивості педагогічного явища) й показники (змістове наповнення відповідних параметрів), шкали й одиниці та, зрештою, яким повинен бути інструментарій вимірювання.

Критерії оцінювання навчальних досягнень реалізуються в нормах оцінок, що встановлюють чітке співвідношення між вимогами до знань, умінь і навичок, які оцінюються, та показником оцінки в балах. Найважливішими критеріями вимірювання є валідність (відповідність одержаних результатів меті та вимогам оцінювання), об'єктивність (проведення вимірювання, обробки даних та інтерпретації результатів), надійність (стійкість результатів) і точність (мінімальна похибка).

У педагогічній теорії і практиці спосіб, за допомогою якого здійснюється вимірювання, називають інструментом оцінювання. В масовій практиці використовують усну форму оцінювання, письмові роботи і тести, які вважають найбільш об'єктивними способами оцінювання, оскільки вони передбачають стандартизацію процедури вимірювання й допускають перевірку показників якості окремих завдань і тестів у цілому. Відкриття тестів як методу вимірювання на початку ХХ ст. спричинило швидкий розвиток психотехніки, педології, експериментальної педагогіки в країнах Європи й США.

Аналіз джерел із проблеми дослідження уможливив виокремлення трьох етапів в історії розвитку тестування в Україні. Перший з них – початковий – хронологічно збігається з перебуванням України в складі СРСР. У 20-х рр. ХХ ст. у загальноосвітніх школах України застосовувались тести як засіб вимірювання рівня розвитку дитини. Деяку увагу до тестів у 60-х рр. привернуло запровадження програмованого навчання. Однак до початку 90-х рр. ХХ століття тести використовувалися епізодично.

Другим етапом запровадження тестування в Україні, визначений у дослідженні як стихійний, можна вважати 90-ті роки ХХ століття, коли ідея тестів почала поширюватися серед учительства, авторів підручників і некритично використовуватися в освітньому процесі.

Третій етап розвитку тестування в Україні – системно-науковий – розпочинається з 2002 року і триває досі – характеризується створенням стандартизованих тестів для випускників загальноосвітніх навчальних закладів. Із 2006 р. запроваджується національна система зовнішнього незалежного оцінювання, в основу якої покладено модель зовнішнього стандартизованого тестування, та створюються відповідні центри.

Останнім часом під поняттям «тест» мають на увазі особливу кваліметрично вивірену сукупність тестових завдань, котра передбачає стандартизовану процедуру їх виконання учнями та заздалегідь спроектовану технологію обробки й аналізу результатів, що дозволяє вимірювати якості та властивості особи, зміна яких можлива в процесі навчання. Розглядаючи тест як різновид педагогічного оцінювання, під тестовим оцінюванням розуміємо *цілеспрямований процес вимірювання в кількісних і якісних показниках рівня відповідності результатів конкретного суб'єкта планованим завданням навчання за допомогою сукупності завдань відповідної складності у тестовій формі.*

Сучасна орієнтація навчання на набуття учнями ключових і предметних компетентностей потребує розв'язання проблеми тестового оцінювання рівня сформованості компетентності учнів. Це означає, що методика тестового оцінювання має спрямовуватись на вивчення змістовного, процесуального й ціннісного компонентів результатів навчання учнів. Вона має бути критеріально-орієнтованою, тобто виходити з тези про те, що предметні компетентності, яких учень набуває в результаті навчання, трансформуються в його здатність застосовувати систему пізнавальних дій адекватно навчальній чи життєвій ситуації, що можуть бути опосередковано відбиті в програмових вимогах до навчальних досягнень учнів та в критеріях оцінювання цих досягнень.

Проведення констатувальних досліджень передбачало аналіз навчальних програм і підручників з історії України з метою з'ясування їх потенціалу для тестового оцінювання результатів навчання учнів у контексті компетентнісного підходу. Встановлено, що в навчальних програмах 2014 р. містяться державні вимоги до рівня профільної підготовки учнів, що в сукупності формують їхню предметну історичну компетентність і можуть розглядатись як певна основа для педагогічного оцінювання. Таке оцінювання проводять, пропонуючи учням на уроках тематичного оцінювання усні запитання, письмові завдання, насамперед тестові.

Аналіз чинних підручників з історії України для 10-11 класів загальноосвітньої школи засвідчив, що в окремих із них є тестові завдання, проте, їх автори визначають різну структуру і підходи до тестового оцінювання учнів, спостерігається хаотичність у виборі інформації для оцінювання результатів навчання. Кількість тестових завдань варіюється у підручниках від 72 до 202; переважна більшість з них не відповідає вимогам компетентнісного підходу – вони однотипні, передбачають вибір однієї відповіді закритого формату, не вимірюють умінь, навички й цінностей учнів та результати на різних когнітивних рівнях.

Констатувальні дослідження передбачали вивчення готовності вчителів історії до роботи з тестами. Аналіз результатів опитування й анкетування показав, що більшість педагогів недостатньо обізнана зі складниками історичної компетентності учнів, які їм потрібно формувати й оцінювати. 99,5% респондентів-учителів віддають перевагу тестам як інструменту педагогічного оцінювання, майже 65% вважають доцільним введення тестів в основній школі. До 80% опитаних учителів декларують систематичне використання тестів, утім, лише близько 30% обізнані з основами коректного складання тестових завдань. 87% педагогів вважають, що оцінювати рівень сформованості складників предметної історичної компетентності необхідно після вивчення кожної теми за допомогою тестів, орієнтованих на 12-бальну систему оцінки. Брак теоретичної та практичної підготовки вчителів історії ускладнює підбір ними відповідного формату

тестового завдання для оцінювання того чи іншого складника предметної історичної компетентності.

Теоретичний аналіз джерел, результати констатувального експерименту дали змогу зробити висновок про необхідність визначення методичних умов організації тестового оцінювання навчальних досягнень учнів, дотримання яких підвищить ефективність його застосування.

У контексті дослідження методичними умовами є обставини, що сприяють ефективній організації та проведенню тестового оцінювання рівня навчальних досягнень старшокласників відповідно до мети компетентісно орієнтованого навчання та з урахуванням вікових особливостей учнів старшої школи. До таких умов віднесено:

– підготовка вчителів історії до створення та використання тестових завдань для оцінювання учнів, що має забезпечити поєднання їхньої внутрішньої мотивації працювати з тестами з достатнім рівнем умінь створювати коректні інструменти тестового оцінювання з історії й використовувати їх без додаткового навантаження на учнів;

– психологічна та пізнавальна готовність старшокласників до участі в тестовому оцінюванні, що має бути розвинена з урахуванням їхніх інтересів і мотивів, досвіду в тестуванні, вікових та індивідуальних особливостей;

– системне застосування тестового оцінювання навчальних досягнень учнів після кожної теми або розділу курсу за допомогою спеціально розроблених педагогічно коректних тестових інструментів.

У другому розділі дисертації *«Експериментальна перевірка методики тестового оцінювання навчальних досягнень старшокласників з історії України»* описано модель матриці тесту для оцінювання навчальних досягнень старшокласників з історії України, охарактеризовано особливості авторської методики, висвітлено хід і результати експериментального навчання.

Узагальнення теоретичних положень із проблеми дослідження та результатів експерименту дали змогу припустити, що, крім визначених методичних умов організації навчання, важливою складовою підготовки вчителів історії до здійснення оцінювання є розробка моделі матриці тесту для оцінювання навчальних досягнень старшокласників з історії України. Така модель покликана спростити процес розробки кожним учителем відповідного тесту як системної сукупності завдань. За її відсутності вірогідно, що підібрані вчителем тестові завдання не стануть інструментом коректного педагогічного вимірювання, залишаючись набором окремих тестових завдань і навіть тоді, коли вони якісні.

У контексті дослідження модель матриці тесту визначено засобом пізнання досліджуваного феномена – тестового оцінювання навчальних досягнень учнів з історії, що дає можливість формалізувати певні властивості сукупності (системи) завдань, які відображають основні істотні властивості процесу вимірювання складників історичної компетентності учнів з метою його усвідомлення, узагальнення і коригування відповідно до цілей і завдань

навчання. Результатом моделювання стала принципова схема-матриця, що відображає реальний педагогічний феномен – зміст типового тесту з історії України. Вона уможливує структурування змісту навчального матеріалу, спрямованого на формування в учнів складників предметної історичної компетентності, розробку тестів та окремих тестових завдань для створення банку тестових завдань з історії України.

Матриця є структурою організації системи завдань, за допомогою яких вимірюється кінцевий результат (рівень) засвоєння учнями теми (певний обсяг знань, умінь, навичок, що виносяться на оцінювання). Вона розроблена на основі принципів тестології з урахуванням структури і сутності предметної компетентності старшокласників, їхніх вікових особливостей, змісту, вимог і обсягу навчального матеріалу (за чинною програмою).

Як структура змісту і форми тесту матриця тесту представлена в роботі багатовимірною таблицею, що поєднує обов'язкові та взаємопов'язані параметри, де вертикальна вісь визначає змістовий обсяг матеріалу, структурований за складниками історичної компетентності, а горизонтальна – відображає рівні навчальних досягнень (ієрархію навчальних цілей). Середнє поле матриці заповнюється відповідною кількістю тестових завдань з урахуванням часу, відведеного на виконання тесту, відповідного відбору форматів тестових завдань, що дають змогу оцінити одну і ту саму інформацію на різних рівнях (відтворення знань, аналізу і синтезу) та виміряти рівень сформованості того чи іншого складника історичної компетентності відповідно до навчальних цілей.

За такого підходу вчитель історії може, з одного боку уникнути непотрібної деталізації змісту, навіть якщо такий присутній у підручнику, але не визначений програмовими вимогами, і, з іншого, перевірити рівень сформованості певних складників предметної історичної компетентності учнів, зокрема, інформаційного та аксіологічного, які вимагають використання додаткових джерел, висловлення учнем власного судження, навіть тоді, коли матеріал у підручнику відсутній, але планувалося його додаткове опрацювання.

Застосування матриці змісту тесту передбачає врахування при розподілі завдань навчальної значимості матеріалу, його об'єму та часу для вивчення. Так як урок підсумкового оцінювання має часові межі, матриця змісту тесту дозволяє розрахувати кількість тестових завдань на урок, яка не буде обтяжливою для виконання учнями в часі. Тоді за результатами тестування вчитель історії отримає інформацію щодо засвоєння матеріалу кожним учнем та зможе скоригувати подальшу роботу на уроках.

У ході формувального експерименту перевірялось припущення, що ефективність методики оцінювання рівня навчальних досягнень старшокласників з історії України залежить від дотримання в навчальному процесі визначених методичних умов організації та проведення тестування.

Проведення експериментального навчання потребувало значної підготовки вчителів насамперед з опанування ними методикою застосування запропонованої матриці тесту. Розроблена на основі матриці процедура створення тесту давала змогу вчителям історії систематизувати матеріал за навчальними цілями та складниками предметної історичної компетентності; визначати вагомий для оцінювання матеріал; підібрати формати тестових завдань для максимального охоплення навчального матеріалу та економії часу; готувати таблиці шкалювання результатів тестування та знайомити з ними учнів до початку тестування.

Підготовка вчителів історії шкіл Житомирської області до експериментального навчання проводилась під час курсів підвищення кваліфікації в межах групового проекту «Тестове оцінювання рівня навчальних досягнень учнів з історії», метою якого було опанування вчителями методикою тестового оцінювання учнів з історії та розроблення тестових інструментів.

У процесі підготовки вчителям пропонувалось кілька практичних занять із створення тестів та розроблений авторкою за власною методикою тестовий інструмент. Загалом авторська методика передбачала обов'язкове систематичне застосування вчителями-експериментаторами тестів, співвідносне кількості тематичних оцінювань, передбачених програмою для 10-11 класів. Для кожного з таких тестів у відповідності до авторської матриці були враховані важливі показники, що визначають результати навчання відповідно до змісту розділів підручників для учнів 10-11 класів, вимог Державного стандарту та навчальної програми. В експериментальних тестах враховувалися час на виконання в межах окремого уроку та різноманітність форматів завдань, що дозволяла перевіряти рівень сформованості складників предметної історичної компетентності учнів. Розроблені для експериментального навчання тести враховували необхідність переведення отриманих результатів у 12-ти бальну шкалу, для чого вчителі використовували передбачену матрицею спеціальну відсоткову шкалу. Для визначення рівня сформованості аксіологічного складника предметної історичної компетентності вчителям рекомендувалось застосовувати тестові завдання з історії України відкритого формату з додатковими уточнюючими запитаннями, що передбачали відповідну кількість балів. Їх кількість і підбір залежали від змісту матеріалу теми/розділу, що виносяться на тестове оцінювання, та часу, який може відвести вчитель для виконання тестових завдань.

Результатом проекту стали: створення банку (набору) тестів, удосконалення вмінь учителів історії застосовувати тестове оцінювання на уроках історії та осмислення ними важливості цього педагогічного інструмента. Оптимальний підбір форматів тестів для оцінювання складників предметної історичної компетентності дав змогу цілеспрямовано працювати над їх розвитком упродовж усього навчального курсу. Вчителі мали

можливість відстежити як загальну динаміку навчальних досягнень учнів, так і підвищення рівня сформованості окремих складників предметної історичної компетентності.

Учителі Вінницької та Тернопільської областей отримували необхідну інформацію та завдання дистанційно. Спілкування з ними відбувалося в режимі скайп-конференції, телефонного та електронного зв'язку.

В експериментальних класах системність тестового оцінювання протягом усього навчання забезпечувалася шляхом постійної роботи з тестовими завданнями на уроках і мотивацією учнів працювати з тестами як засобом підготовки до державної підсумкової атестації й зовнішнього незалежного оцінювання. Системність давала можливість постійного моніторингу результатів і з боку вчителів, і з боку учнів.

У процесі формувального етапу експерименту вчителям – учасникам експерименту – пропонувалось постійно мотивувати учнів і поступово підвищувати їхню готовність до участі в систематичному тестуванні за допомогою спеціальних прийомів: обговорення, виконання пробних завдань на кожному уроці, само- і взаємооцінювання та ін. Учням роз'яснювалось, що, працюючи з тестами, вони можуть самостійно контролювати й перевіряти власні навчальні досягнення, визначати напрями додаткової роботи над проблемними темами та підвищенням навчальних результатів.

Учителі історії диференціювали навантаження і діяльність учнів, пропонуючи їм завдання для роботи в парі/групі такого змісту і формату, що давав змогу підсилити ті складники предметної історичної компетентності, які в учнів цієї пари/групи за результатами попереднього тестування були недостатньо розвинені.

У процесі експериментального навчання було організовано постійне спілкування з учителями, які працювали в експериментальних класах.

На початку формувального етапу експерименту було визначено вибіркочну сукупність учнів для участі в ньому. В експерименті взяло участь 518 учнів 10-11 класів, із них 166 навчалися в контрольних класах і 352 – в експериментальних. Основною відмінністю навчання в експериментальних класах було застосування авторської методики тестового оцінювання навчальних досягнень учнів із використанням попередньо розроблених тестових інструментів.

Обидві групи респондентів – контрольна й експериментальна – були статистично однорідними (зокрема, за розподілом учнів за рівнями навчальних досягнень за поточними оцінками), що підтверджено даними математичної перевірки. Це дало змогу на завершальному етапі використати відповідну методику обрахунків.

Після закінчення експериментального навчання ми отримали показники рівнів навчальних досягнень учнів в оцінках за 12-бальною шкалою. Обрахувавши середню динаміку змін у контрольних 10 і 11 класах та в експериментальних 10 і 11 класах, ми перевірили кількісні показники за

методикою Стьюдента для двох однорідних вибірок. Показник середньої динаміки змін такий: у контрольних класах ($N_1=166$ учнів) – 2,7%, в експериментальних ($N_2=352$ учні) – 7,4%, що складає у відносних частотах 0,027 і 0,074 відповідно (табл. 1).

Таблиця 1

Середня динаміка змін у контрольних й експериментальних класах

	Кількість учнів	Середня динаміка змін
Контрольні класи	166	2,7%
Експериментальні класи	352	7,4%

Графічно загальну динаміку змін в експериментальних та контрольних класах показано на рис.1.

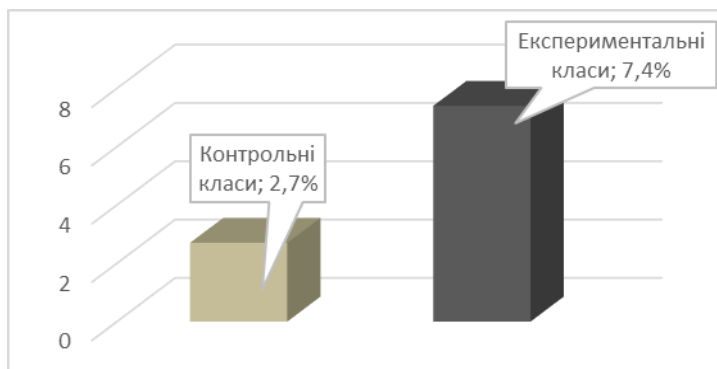

Рис. 1 Порівняння середньої динаміки змін (у %) у всіх контрольних й усіх експериментальних класах

Отже, кількісний аналіз результатів формувального етапу експерименту довів правильність нашого припущення, що за рівності всіх інших чинників, запровадження експериментальної методики тестового оцінювання сприятиме покращенню навчальних досягнень старшокласників. Методичні умови, які перевірялись, виявили свою вагу саме в експериментальних класах. Таким чином, результати експериментального навчання засвідчили дієвість запропонованої методики, що дає змогу вважати завдання дослідження виконаними, а його мету досягнутою.

ВИСНОВКИ

Узагальнення результатів проведеного дослідження, теоретичні розвідки та педагогічний експеримент дали підстави для таких висновків.

1. Педагогічне оцінювання рівня навчальних досягнень учнів є однією зі складних досліджуваних проблем дидактики і методики навчання. Як один з елементів навчання, воно є цілеспрямованим процесом визначення рівня відповідності його результатів планованим цілям і завданням освіти. Педагогічне оцінювання виконує низку важливих функцій, зокрема контролюючу, стимулювально-мотиваційну, діагностико-коригувальну. Педагогічне оцінювання навчальних досягнень учнів вимагає аналізу того, що саме підлягає вимірюванню, якими повинні бути його критерії, показники, шкали й одиниці та інструментарій вимірювання.

Одним із поширених різновидів педагогічного оцінювання за інструментами (способами) його здійснення є тестове оцінювання, під яким розуміють цілеспрямований процес вимірювання в кількісних і якісних показниках рівня відповідності результатів конкретного суб'єкта запланованим завданням навчання за допомогою сукупності завдань відповідної складності в тестовій формі. Відповідно поняття «тест» застосовують щодо особливої кваліметрично вивіреної сукупності тестових завдань, що передбачає стандартизовану процедуру їх виконання учнями і заздалегідь спроектовану технологію обробки й аналізу результатів, що дозволяє вимірювати якості та властивості особи, зміна яких можлива в процесі навчання.

Очевидно, що компетентнісний підхід у навчанні потребує розв'язання проблеми тестового оцінювання рівнів сформованості компетентності учнів. Це означає, що методика сучасного тестового оцінювання в українській освіті має спрямовуватись на вивчення змістовного, процесуального і ціннісного компонентів результатів навчання учнів, бути орієнтованою на складники компетентності.

2. Констатувальні дослідження масової практики навчання старшокласників історії України засвідчили, що в загальноосвітній школі недостатньо реалізується потенціал тестового оцінювання. Недостатній і недосконало розроблений є тестовий інструментарій, поданий у чинних підручниках. Аналіз результатів опитування вчителів історії на курсах підвищення кваліфікації дав змогу зробити висновок, що більшість із них не володіє методикою тестового оцінювання рівня сформованості предметних компетентностей старшокласників, має незначну практику застосування тестового оцінювання складників предметної історичної компетентності учнів, недостатню підготовку до складання коректних тестів на наукових засадах тестології.

3. Під методичними умовами тестового оцінювання навчальних досягнень учнів з історії України розуміємо обставини, що сприяють ефективній організації та проведенню тестового оцінювання рівня навчальних досягнень старшокласників відповідно до мети навчання з урахуванням вимог компетентнісного підходу та вікових характеристик учнів.

Такими умовами є: підготовка вчителів до створення та використання тестових завдань для оцінювання учнів, психологічна та пізнавальна

готовність старшокласників до участі в тестовому оцінюванні, системне застосування тестового оцінювання навчальних досягнень учнів після кожної теми або розділу курсу.

4. У процесі підготовки вчителів до організації і проведення тестового оцінювання старшокласників варто використовувати спеціальну матрицю змісту тесту як основу для розвитку у вчителів умінь самостійно розробляти коректні тести. Матриця змісту тесту – це структура організації, а також певний обсяг знань, умінь, навичок, що виноситься на оцінювання. Для створення матриці може використовуватись узагальнена характеристика складників предметної історичної компетентності: застосування історичної періодизації історичного розвитку; використання карти як джерела інформації для з'ясування ресурсів, джерел, масштабів і перебігу історичних подій, процесів, явищ; обґрунтування зв'язків між причинами, сутністю, значенням та наслідками історичних подій, процесів, явищ; виділення та пояснення характерних ознак історичної події, процесу, явища; аналіз, узагальнення фактів та різних точок зору щодо історичних процесів, подій, постатей; характеристика, порівняння, узагальнення та критичне оцінювання основних історичних подій, діяльності історичних постатей.

Залежно від того, яким є за змістом матеріал, що виноситься для тестового оцінювання, тобто скільки в ньому є хронологічних меж (дат), термінів чи понять, необхідності використання карти, історичних постатей, причиново-наслідкових явищ, джерел інформації та які цілі навчання передбачаються для кожного виду навчальної діяльності учня, вчитель історії за допомогою матриці систематизує матеріал і правильно підбирає формати тестових завдань для створення тесту. Отже, запропонована матриця тесту дає вчителю змогу: систематизувати матеріал за навчальними цілями та складниками предметної історичної компетентності; визначити вагомий для оцінювання матеріал; підібрати формати тестових завдань з метою максимального охоплення навчального матеріалу та економії часу; попередньо готувати таблиці шкалювання результатів тестування та знайомити з ними учнів до початку тестування.

5. Пропонована методика оцінювання рівня навчальних досягнень старшокласників з історії України характеризувалась єдністю умов, мети, змісту, форм, методів, прийомів і засобів навчання, використовувались спеціально підготовленими вчителями-експериментаторами з метою підвищення якості навчання.

Результати формульованого етапу експерименту виявили значні зрушення у рівнях навчальних досягнень учнів. Зокрема, кількісний аналіз цих результатів довів правильність припущення, що за рівності всіх інших чинників, запровадження нашої експериментальної методики тестового оцінювання сприятиме покращенню навчальних досягнень старшокласників. Статистична перевірка результатів експериментального навчання підтвердила коректність припущення та ефективність методичних умов ефективної

організації тестового оцінювання учнів старших класів загальноосвітньої школи з історії України, що свідчить про досягнення мети і завдань дослідження. Проведена апробація також засвідчила істотну перевагу системи навчання в експериментальних класах.

Здійснене нами дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми. Зокрема, напрямками подальшого дослідження можуть бути визначення ролі й місця тестового оцінювання в розвитку ключових компетентностей учнів, підходів до організації тестового оцінювання компетентностей учнів у зарубіжній педагогіці, організація професійної підготовки вчителя історії до реалізації тестового оцінювання навчальних досягнень учнів тощо.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ Статті в наукових фахових виданнях України

1. Андрійчук О. І. Змістове наповнення поняття «педагогічне оцінювання» : функціональний підхід // Нова педагогічна думка. 2008. № 8. С. 88–90.
2. Андрійчук О. І. Система педагогічного оцінювання навчальних досягнень учнів // Вісник Житомирського державного університету ім. Івана Франка. 2009. № 48. С. 93–96.
3. Андрійчук О. І. Підходи до тестового оцінювання історичної компетентності учнів // Вісник Житомирського державного університету ім. Івана Франка. 2012. № 61. С. 140–143.
4. Андрійчук О. І. Методичні особливості оцінювання складових історичної компетентності учнів (за результатами анкетування вчителів) // Проблеми сучасного підручника. 2016. Випуск 17. С. 6–15.
5. Андрійчук О. І. Методичні умови тестового оцінювання навчальних досягнень старшокласників з історії // Народна освіта. 2017. № 3. URL : http://www.narodnaosvita.kiev.ua/page_id=3811 (дата звернення: 08.10.2017).

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав із напрямку, з якого підготовлено дисертацію

6. Andriychuk O. I. Technology of pedagogical content test matrix to evaluate the components of historical competence by seniors / O.I. Andriychuk // News of Science and EDUCATION. - 2016. № 47. – P. 75-82.

Праці, які додатково висвітлюють наукові результати дисертації

7. Андрійчук О. І. Тестове оцінювання навчальних досягнень старшокласників з історії // Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. «Інноваційний підхід в управлінні навчальними закладами». Житомир, 2014. С. 8.
8. Андрійчук О. І., Можаровський М. О. Рейтингова система оцінювання навчальних досягнень учнів як інструментарій моніторингу навчально-

пізнавальної діяльності учнів та розвитку їх моральних якостей // Регіональна наук.-практ. конф. «Компетентнісний підхід в освіті як освітні інновація» Житомир, 2015. С. 4–9.

9. Андрійчук О. І. Підготовка вчителів до оцінювання предметних компетентностей учнів на курсах підвищення кваліфікації // Матеріали I Міжнар. наук.-практ. конф. викладачів і аспірантів «Соціально-економічні та гуманітарні аспекти світових інноваційних трансформацій». Київ, 2016. С. 22.

10. Андрійчук О. І. Методичні особливості оцінювання складових історичної компетентності учнів // Матеріали регіональної наук.-практ. конф. «Реалізація компетентнісного підходу в освітньому просторі регіону». Житомир, 2016. С. 73–78.

11. Андрійчук О. І. Науково-педагогічні умови створення інструментарію моніторингових досліджень // Збірник тез Всеукр. наук.-практ. конф. «Сучасні проблеми розробки і впровадження системи моніторингу якості освітньо-виховного процесу: теоретичні основи, досвід, перспективи». Житомир, 2016. С. 9–10.

12. Андрійчук О. І. Науково-методологічні підходи до вимірювання предметних компетентностей учнів // Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. «Теоретико-методологічні засади професійної підготовки керівників навчальних закладів». Житомир, 2016. С. 8.

13. Андрійчук О. І. Методичні аспекти підготовки тестових завдань з історії // Матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. «Актуальні питання методики викладання суспільних та гуманітарних дисциплін в умовах розбудови сучасної школи». Суми, 2017. С. 12.

14. Андрійчук О. І. Тестова технологія оцінювання як ресурс та інструмент розвитку особистості старшокласника на уроках історії // Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. «Формування сучасного освітнього простору: переваги, ризики, механізми реалізації». Тбілісі, 2017. С. 22.

АНОТАЦІЇ

Андрійчук О. І. Тестове оцінювання навчальних досягнень старшокласників з історії. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук (доктора філософії) за спеціальністю 13.00.02 «Теорія та методика навчання» (історія та суспільствознавчі дисципліни). – Інститут педагогіки НАПН України, Київ, 2018.

Уперше як окремий дидактичний феномен досліджено тестове оцінювання навчальних досягнень старшокласників на уроках історії України; розроблено матрицю тесту для оцінювання рівня розвитку складників предметної історичної компетентності; обґрунтовано методичні умови ефективної реалізації тестового оцінювання старшокласників з історії України, зокрема: підготовка вчителів до створення та використання тестових завдань для оцінювання учнів, психологічна та пізнавальна

готовність старшокласників до участі в тестовому оцінюванні, системне застосування тестового оцінювання навчальних досягнень учнів після кожної теми або розділу курсу; розроблено й експериментально перевірено методику тестового оцінювання навчальних досягнень учнів 10-11 класів на уроках історії України.

Ключові слова: тест, тестове оцінювання, матриця змісту тесту, складники історичної компетентності.

Андрійчук О. І. Тестовое оценивание учебных достижений старшеклассников по истории. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук (доктора философии) по специальности 13.00.02 «Теория и методика обучения» (история и обществоведческие дисциплины). – Институт педагогики НАПН Украины, Киев, 2018.

Впервые как отдельный дидактический феномен исследовано тестовое оценивание учебных достижений старшеклассников на уроках истории Украины; разработана матрица теста для оценки уровня развития составляющих предметной исторической компетентности; обоснованы методические условия эффективной реализации тестового оценивания старшеклассников по истории Украины, в частности: подготовка учителей к созданию и использованию тестовых заданий для оценки учеников, психологическая и познавательная готовность старшеклассников к участию в тестовом оценивании, системное применение тестового контроля знаний после каждой темы или раздела курса; разработана и экспериментально проверена методика тестового оценивания учебных достижений учащихся 10-11 классов на уроках истории Украины.

Усовершенствован понятийный аппарат методики обучения истории, в частности, уточнено содержание понятий «педагогическое оценивание», «тестовое оценивание» и «методические условия тестового оценивания»; выяснены подходы к составлению тестов различных форматов для тестового оценивания учебных достижений старшеклассников по истории.

Получили дальнейшее развитие идеи тестового оценивания учебных достижений старшеклассников по истории Украины, подходы к оценке составляющих предметной исторической компетентности учащихся.

В первой главе диссертации изучен феномен тестового оценивания как предмет дидактического исследования, охарактеризовано состояние проблемы тестового оценивания учебных достижений старшеклассников в массовой практике обучения общеобразовательной школы, определены и обоснованы методические условия эффективной организации тестового контроля знаний по истории.

В контексте исследования методические условия – это обстоятельства, способствующие эффективной организации и проведению тестового оценивания уровня учебных достижений старшеклассников, соответствующего

целям обучения, учитывающего требования компетентного подхода и возрастные характеристики учащихся. К таким условиям отнесены следующие: подготовка учителей к созданию и использованию тестовых заданий для оценки учеников, которая должна обеспечить сочетание внутренней мотивации учителя работать с тестами и достаточного уровня умений создавать корректные инструменты тестового оценивания по истории и использовать их без дополнительной нагрузки на учащихся; психологическая и познавательная готовность старшеклассников к участию в тестовом оценивании, которая должна быть развита с учетом интересов и мотивов ученика, его предыдущего опыта в тестировании, его возрастными и индивидуальными особенностями; системное применение тестового контроля знаний после каждой темы или раздела курса с помощью специально разработанных педагогически корректных тестовых инструментов.

Во втором разделе диссертации описана модель матрицы теста для оценки учебных достижений старшеклассников по истории Украины, охарактеризованы особенности экспериментальной методики, освещены ход и результаты экспериментального обучения.

Ключевые слова: тест, тестовое оценивание, матрица содержания теста, составляющие исторической компетентности.

Andriychuk O. I. Test evaluation of the senior pupils' educational achievements in history. – Qualifying scientific work on the rights of manuscripts.

Dissertation for the degree of a candidate of pedagogical sciences (doctor of philosophy) on specialty 13.00.02 «Theory and methods of teaching» (history and social sciences disciplines). – Institute of Pedagogics, National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, 2018.

For the first time, as a separate didactic phenomenon, a test has been conducted to assess the educational achievements of senior pupils at Ukrainian history lessons; the matrix of the test has been designed for assessing the level of development of components of historical competence; the methodical conditions for the effective implementation of the test evaluation of senior pupils on the history of Ukraine have been substantiated, in particular: preparation of teachers for the creation and use of test tasks for assessing students, psychological and cognitive readiness of senior pupils for participation in the test evaluation, systematic application of the test evaluation of academic achievements of students after each topic or section of the course ; the test method for evaluating the educational achievements of 10-11th -grade students in Ukrainian history lessons has been developed and experimentally tested.

Key words: test, test evaluation, matrix of test content, components of historical competence.

Підписано до друку 18.01.18. Формат 60x90/16. Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 0.9. Обл. вид. арк. 0.9. Наклад 100. Зам. 2.

Видавець і виготовлювач
Видавництво Житомирського державного університету імені Івана Франка
м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 40
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
серія ЖТ №10 від 07.12.04 р.
електронна пошта (E-mail): zu@zu.edu.ua